

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

TEXTUS ET PICTURA VI

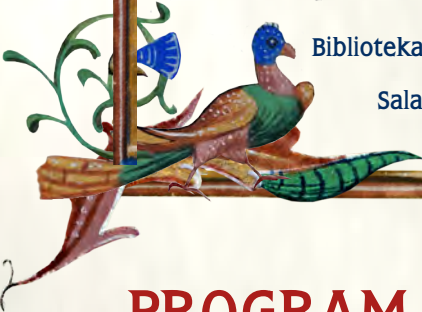
Średniowieczny kodeks rękopiśmienny
w uzusie sakralnym

Toruń, 22-24 stycznia 2026

Interdyscyplinarna konferencja naukowa
zorganizowana przez Wydział Sztuk Pięknych UMK,
Bibliotekę Uniwersytecką w Toruniu
oraz Instytut Historii Nauki im. Ludwika
i Aleksandra Birkenmajerów PAN w Warszawie
dofinansowana z programu Ministra Nauki
i Szkolnictwa Wyższego „Dokonała Nauka II”

MIEJSCE OBRAD

Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu
ul. Gagarina 13
Sala audytoryjna (parter)

PROGRAM OBRAD

INSTYTUT HISTORII NAUKI
zdz. Lotwicka i Aleksandra Birkenmajerów
POLSKA AKADEMIA NAUK

UNIWERSYTET
MIKOŁAJA KOPERNIKA
W TORUNIU
Biblioteka Uniwersytecka

UNIWERSYTET
MIKOŁAJA KOPERNIKA
W TORUNIU
Wydział Sztuk Pięknych

Dokonała
Nauka

CZWARTEK, 22 I 2026

Rozpoczęcie konferencji
9.00

Powitania:

Milena Śliwińska, Dyrektor Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu

Filip Pręgowski, Dziekan Wydziału Sztuk Pięknych UMK w Toruniu

Wprowadzenie do przedmiotu i struktury obrad:

Monika Jakubek-Raczkowska

9.30–10.30 Wykład otwarcia

Krzysztof Bracha (Instytut Badań Literackich PAN)

Średniowieczny kodeks w uzusie sakralnym – wprowadzenie do problematyki

Przerwa do 11.00

Blok I: LITURGICA

Średniowieczna książka w uzusie liturgicznym

prowadzenie: **Michał F. Woźniak** (Wydział Sztuk Pięknych UMK w Toruniu)

11.00–11.20

Leszek Wetesko (Instytut Kultury Europejskiej UAM w Poznaniu)

Ewangeliarz na tronie. Kodeks jako obraz królującego Chrystusa-Logosu

11.20–11.40

Agnieszka Fabiańska (Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie)

Guillaume Bankowski (Université Lumière Lyon 2 / Filologia klasyczna)

Czy udało się odnaleźć fragment zaginionego Mszału miechowskiego?

11.40–12.00

Eduard Lazorf (Institute of Musicology, Slovak Academy of Sciences)

Missals from the Dominican Monastery in Košice

Przerwa do 12.15

12.15–12.30

Monika Jakubek-Raczkowska (Wydział Sztuk Pięknych UMK w Toruniu / *Liturgica Poloniae*) Złote kodeksy z „grupy Kodeksu Wyszehradzkiego“ a sztuka kluniacka
Komunikat

12.30–12.45

Weronika Brączkowska (Wydział Sztuk Pięknych UMK w Toruniu / *Liturgica Poloniae*)

Ewangeliarz kruszwicki (Ms 2) z Archiwum Archidiecezjalnego w Gnieźnie

Aktualny stan wiedzy i perspektywy badawcze. Komunikat

12.45–13.05

Katarzyna Płonka-Balus (Muzeum Narodowe w Krakowie – Muzeum Książąt Czartoryskich) *Pomiędzy liturgią a polityką. Pontyfikał Erazma Ciołka* (Rkps Czart. 1212 IV)

Dyskusja do 13.45

Przerwa obiadowa do 15.00

Blok II: LITURGICA ET MUSICA

Średniowieczna książka w służbie śpiewu liturgicznego

prowadzenie: **Susi Ferfaglia** (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie)

15.00–15.20

Irina Chachulska (Instytut Sztuki PAN / *Liturgica Poloniae*)

Kaligrafia pisma muzycznego w kontekście badań paleograficznych

15.20–15.40

Joanna Maria Malczewska (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie)

Norma i praktyka w XIII-wiecznym antyfonarzu cysterskim z Paradyża:
studium uzusu materialnego, tekstowego i muzycznego

15.40–16.00

Mateusz Franciszek Marszałkowski (Instytut Historii Nauki PAN)

Piotr Ziółkowski (Instytut Sztuki PAN)

Dekoracje i repertuar antyfonarza o sygnaturze L 10 ze zbiorów Biblioteki Diecezjalnej
w Pelplinie – studium w celu poszukiwania proveniencji zabytku

Przerwa do 16.15

16.15–16.35

Dominika Grabiec (Instytut Sztuki PAN)

Lamentacje czy procesjonał? Nowa identyfikacja rękopisu sygn. 1750
z Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu oraz problem jego proveniencji

16.35–16.55

Adrien Quéret-Podesta (Instytut Sławistyki PAN)

Liturgia i ikonografia we fragmencie Graduału z Grandmont (Ussel, Musée du Pays
d'Ussel, MS 7)

16.55–17.15

Ks. Szymon Tracz (Beskidzkie Muzeum Rozproszone Diecezji Bielsko-Żywieckiej)

Świadomość historyczna w iluminacjach tzw. Antyfonarza Miechowskiego z 2. poł. XVI wieku
z dawnego konwentu Bożogrobców w Miechowie

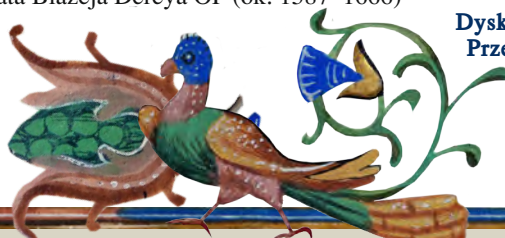
17.15–17.35

Marek Walczak (Instytut Historii Sztuki UJ)

Dekoracje malarskie graduału dominikanek piotrkowskich.
Przyczynek do twórczości brata Błażeja Dereya OP (ok. 1587–1666)

Dyskusja do 18.10

Przerwa do 18.30

18.30–19.30 WYKŁAD WIECZORNY / EVENING LECTURE: **LIBER ET LITURGIA**

Kateřina Kubínová

(Institute of Art History of the Czech Academy of Science in Prague)

The Vyšehrad Codex: A Coronation Evangelary?

Introduction: **Marek Walczak** (Instytut Historii Sztuki UJ / Institute of Art History / Jagellonian University)

PIĄTEK, 23 I 2026

Blok III: LIBER ET STUDIA

Prezentacje projektów badawczych nad średniowiecznymi księgami

prowadzenie: **Arkadiusz Wagner** (Instytut Badań Informacji i Komunikacji UMK w Toruniu)

9.00–9.20

I. MIĘDZYNARODOWY PROJEKT COST-ACTION: PRAYTICIPATE

Jan Dienstbier (Institute of Art History of the Czech Academy of Science in Prague) Presentation of the COST action CA23143 *Participation through Prayer in the Late Medieval and Early Modern World* event (Prayticipate)

9.20–9.55

II. PROJEKT NPRH: LITURGICA POLONIAE. KATALOG POLSKICH RĘKOPISÓW LITURGICZNYCH, CZ. 1: DO OK. 1300

Paweł Figurski (Instytut Sztuki PAN)

Liturgica Poloniae+: nowe narzędzie cyfrowe w badaniach nad rękopisami liturgicznymi

Juliusz Raczkowski (Wydział Sztuk Pięknych UMK w Toruniu)

O potencjale analitycznych technik nieniszczących dla badań kodeksów iluminowanych na przykładzie prac w projekcie *Liturgica Poloniae*. Komunikat

9.55–10.15

III. KATALOG FRAGMENTÓW ARCHIWUM JAGIELLOŃSKIEGO

Dagmara Wójcik-Zega, Jakub Kubieniec (Uniwersytet Jagielloński)

Fragmenty ksiąg liturgicznych w zbiorach Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego. Uwagi na marginesie katalogu

10.15–10.35

IV. INKUNABUŁY ARCHIWUM ARCHIDIECEZJALNEGO W POZNANIU

Radosław Franczak (Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu)

Iluminowane inicjały inkunabułów w zbiorach Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu

10.35–10.55

V. FOTOTEKA PRUSKIEJ BIBLIOTEKI PAŃSTWOWEJ

Ewa Manikowska (Instytut Sztuki PAN)

Fototeka Działu Rękopisów dawnej Pruskiej Biblioteki Państwowej
Odnaleziony zbiór i źródło do historii badań nad dziedzictwem rękopiśmiennym

Dyskusja do 11.30
Przerwa do 12.00

Blok IV: BIBLIA ET BIBLICA

Średniowieczna książka jako medium przekazu i komentarza do treści biblijnych

prowadzenie: **Jacek Soszyński** (Instytut Historii Nauki PAN)

12.00–12.20

Viktor Nedeski (Faculty of Orthodox Theology at Ss. Cyril and Methodius, University in Skopje)
The *Syntagma* of Gennadius of Ohrid: Theology, Polemics, and Manuscript Tradition

12.20–12.40

Ks. Wojciech Baran (Archiwum i Biblioteka Krakowskiej Kapituły Katedralnej) Pergaminowe rękopiśmienne egzemplarze Biblii w zasobie Archiwum i Biblioteki Krakowskiej Kapituły Katedralnej

12.40–13.00

Paulina Pludra-Żuk (Instytut Historii Nauki PAN)

Kodykologiczne ślady głośnej lektury w rękopisach Aurory Piotra Rigi

13.00–13.20

Monika Opalińska (Instytut Anglistyki Uniwersytetu Warszawskiego)

Wpływy Juwenkusa i Seduliusza na staroangielskie parafrazy biblijne: tekst, forma, kontekst rękopiśmienny

13.20–13.40

Łukasz Krzyszczyk (Centrum Studiów Mediewistycznych KUL / Oddział Rękopisów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu) Biblijna fauna w egzegezie średniowiecznej na przykładzie krokodyla

Dyskusja do 14.15

Przerwa obiadowa do 15.30

Blok V: HOMILIAE ET SERMONES

Średniowieczna książka dla potrzeb homiletyki i kaznodziejstwa

prowadzenie: **Marta Czyżak** (Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu)

15.30–15.50

Adam Poznański (Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu / *Liturgica Poloniae*)

Magna volumina omeliarum. O różnych zastosowaniach średniowiecznych homiliarzy

15.50–16.05

Anna Putkowska (Wydział Sztuk Pięknych UMK w Toruniu)

Dwa tomy homiliarza 1(2) i 2(3) ze zbiorów Biblioteki Diecezjalnej w Pelplinie.

Uwagi o proveniencji artystycznej i użytkowaniu. Komunikat

16.05–16.25

Jerzy Kaliszuk (Instytut Historii Nauki PAN)

O świętowaniu niedzieli na Pomorzu. Nieznana kolekcja kazań pomorskich z początków XV wieku

16.25–16.45

Ks. Michał Sołomieniuk (Archiwum Archidiecezjalne w Gnieźnie) Kazanie Jana Milicza z Kromieryża o świętym Wojciechu z rękopisu gnieźnieńskiego Ms 22 z XV w. Przykład duchowych więzów między Gnieznem, Krakowem a Pragą w późnym średniowieczu

16.45–17.05

Karolina Szula (Uniwersytet Wrocławski)

Awicenna w służbie kaznodziei: medyczny aspekt i moralna przestroga w marginalnym cytacie z żagańskiego rękopisu I F 537

Dyskusja do 17.45

Przerwa do 18.00

18.00–19.00 WYKŁAD WIECZORNY / EVENING LECTURE: **PICTURA**

Jan Dienstbier

(Institute of Art History of the Czech Academy of Science in Prague)

Zig-zag style in Bohemia: Art and liturgy

Introduction: **Monika Jakubek-Raczkowska** (Wydział Sztuk Pięknych UMK / Faculty of Fine Arts NCU Toruń)

SOBOTA, 24 I 2026

Blok VI: MONASTICA

Kodeks w klasztorze

prowadzenie: **Krzysztof Nierzwicki** (Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie)

9.00–9.20

Piotr Oliński (Instytut Historii i Archiwistyki UMK w Toruniu)
Czas mnicha. Z badań nad rękopisem kołbackim

9.20–9.40

Wojciech Mrozowicz (Instytut Historii Uniwersytetu Wrocławskiego)
Vidit oculis mentis. O zapisywaniu doświadczeń mistycznych w średniowieczu
(na przykładzie wizji Doroty z Żagania)

9.40–10.00

Wiktor Dziemski (Pracownia Wydawnictw Źródłowych UJ)
Między apologią i formacją zakonną – autoordografia w służbie kartuzów

10.00–10.15

Monika Żyłka (Wydział Humanistyczny, Uniwersytet Śląski w Katowicach)
Średniowieczne święte cysterki z Trzebnicy w historiografii zakonu
Przyczynek do badań kultu. Komunikat

Dyskusja do 10.45

Przerwa do 11.00

Blok VII: ORATIO ET PICTURA

Kodeks rękopiśmienny i prywatna dewocja

prowadzenie: **Paweł Kras** (Centrum Studiów Mediewistycznych KUL)

11.00–11.20

Justyna Łuczyńska-Bystrowska (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II / Muzeum Narodowe w Krakowie)
Brewiarz wallombrozjański w zbiorach Biblioteki Książąt Czartoryskich w Krakowie
(sygn. Ms. Czart. 2424 I)

11.20–11.40

Rafał Wójcik (Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu)
Wokół *Letanie tocius vite Domini nostri Iesu Christi* z Modlitewnika Zygmunta I Starego
(1524 r.) – kolejna próba rozwiązania zagadki pochodzenia modlitwy

11.40–12.00

Miłosz Kargol (Szkola Doktorska Nauk Humanistycznych UJ)
Performatywność modlitewnika Zygmunta I Starego ze zbiorów British Library w Londynie
(sygn. Add. 15281). Malarstwo Stanisława Samostrzelnika w kontekście sztuki
krakowskiego dworu Jagiellonów

12.00–12.20

Zofia Załęska (Muzeum Narodowe w Warszawie)
Genderowe targetowanie, czyli sceny tańca na marginesach rękopisów dewocji prywatnej

12.20–12.40

Czesław Grajewski (Uniwersytet Kard. Stefana Wyszyńskiego w Warszawie)
Pictura et textus. Liturgiczne źródła inspiracji Jana van Eycka

Dyskusja do 13.10

Przerwa obiadowa do 14.10

Blok VIII: LIBER ET PICTURA

Z zagadnień oprawoznawczych i artystycznych

prowadzenie: **Jolanta Czuczko** (Wydział Sztuk Pięknych UMK w Toruniu)

14.10–14.25

Mateusz Zimny (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie)

Okno tytułowe w oprawie rękopisu XV-wiecznego psalterza ze zbiorów Biblioteki Głównej

Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie:

aspekty funkcjonalne i perspektywy badań. Komunikat

14.25–14.45

Ewa Chlebus (Centrum Studiów Mediewistycznych KUL)

In crudo, iluminowany czy w oprawie? Mszał jako produkt księgarski na przykładzie

Missale Dominorum Teutonicorum z norymberskiej oficyny Georga Stuchsa

14.45–15.05

Ewa Orłowska (Uniwersytet Wrocławski / Zakład Narodowy im. Ossolińskich)

Król, ogon ryby i czerwona małpa – ilustrowany fragment dzieła astrologicznego *Picatrix*

z okładki rejestru ze szpitala duchaków w Krakowie

15.05–15.20

Justyna Wojnowska (Wydział Sztuk Pięknych UMK w Toruniu)

Rękopis Rkp. 1716 z Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu. Funkcja i proveniencja

kodeksu w kontekście działalności skrytoryjnej na ziemi chełmińskiej. Komunikat

Dyskusja do 15.45

16.00 Podsumowanie i zamknięcie konferencji

SESJA POSTEROWA

Foyer Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu

I. KODEKSY Z BIBLIOTEKI UNIWERSYTECKIEJ W TORUNIU

Marta Czyżak (Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu)

Biblia Paryska (sygn. Rps 32/III) w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu

Michał Radtke (Wydział Sztuk Pięknych UMK w Toruniu)

Dwa tomy Biblii Rps 154/IV i 158/IV w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu

Lidia Bannach-Szewczyk, Ilona Miller, Marta Czyżak, Marta Cieplińska, Anna Hanczewska

Magdalena Pawlińska (Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu)

Zbiór traktatów astronomicznych z 1425 r. (Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu, sygn. Rps 74/III)

II. PIECZĘCIE Z ARCHIWUM ARCHIDIECEZJI WARMIŃSKIEJ W OLSZTYNIE

Julia Urbanowicz, Ivona Jablonskaja (Wydział Sztuk Pięknych UMK w Toruniu)

Odczytać pieczęć - od badań technologii i ikonografii do realiów

średniowiecznej kancelarii. Interdyscyplinarna analiza

pieczęci woskowych oraz bulli ołowianej z Archiwum

Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie

**Konferencji będzie towarzyszyć wystawa kopii wrażeńowych
inspirowanych dawnymi rękopisami.**

**Prace zostały przygotowane przez studentów KiR, specjalności
Konserwacja-Restauracja Papieru i Skóry UMK w Toruniu,
pod kierunkiem dr. Stanisława Koźmińskiego.**

Komitet naukowy

dr hab. Monika **Jakubek-Raczkowska**, prof. UMK

dr Jolanta **Czuczko**

dr hab. Juliusz **Raczkowski**, prof. UMK
(Wydział Sztuk Pięknych UMK w Toruniu)

dr Milena **Śliwińska**

dr Marta **Czyżak**

(Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu)

dr hab. Jerzy **Kaliszuk**, prof. PAN

dr hab. Jacek **Soszyński**, prof. PAN

dr Mateusz Franciszek **Marszałkowski**
(Instytut Historii Nauki PAN im. L. i A. Birkenmajerów)

dr Krzysztof **Nierzwicki**

(Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie)

prof. dr hab. Krzysztof **Bracha**

(Instytut Badań Literackich PAN)

Sekretarze konferencji

Lena **Rydelska**

Weronika **Brączkowska**

(Wydział Sztuk Pięknych UMK w Toruniu)

Wsparcie administracyjne

Anna **Goldstrom**

(Wydział Sztuk Pięknych UMK w Toruniu)

dr Liliana **Lewandowska**

(Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu)

W materiale wykorzystano fragmenty iluminacji
z modlitewnika BUMK 83/1

PROBLEMATYKA OBRAD

Temat przewodni konferencji podejmuje problematykę funkcjonowania różnego typu ksiąg w różnych przestrzeniach życia religijnego w średniowieczu – od wspólnotowej liturgii po prywatną dewocję – jako medium przekazu treści biblijnych, dogmatycznych i homiletycznych, a także tekstów, formuł i norm, regulujących kult wspólnotowy oraz tych wypełniających praktykę prywatną, zarówno środowisk duchownych, jak i świeckich. Łacińskie słowo *usus* rozumiemy tu bardzo szeroko – od bezpośredniego wykorzystania ksiąg w oficjalnej praktyce liturgicznej, przez ich użytkowanie w przestrzeni życia intelektualnego, po ich rolę – jako nośników modlitwy i obrazu – w sferze indywidualnego doświadczenia religijnego.